

Chefsjustitieombudsmannen
Mats Melin

Initiativärende mot Polismyndigheten i Gävleborgs län, närpolisområde Gävle, med anledning av handläggningen av vissa kriminalärenden

---

Initiativet

I samband med en inspektion vid Polismyndigheten i Gävleborgs län, närpolisområde Gävle, hösten 2003 granskades bl.a. de 87 äldsta kriminalärendena vid utredningsavdelningen. Vid denna granskning uppmärksammades 61 ärenden i vilka handläggningstiden kunde ifrågasättas; i dessa ärenden hade inga synbara utredningsåtgärder vidtagits under minst ett års tid. I vissa fall syntes det också som om det i anmälan upptagna brottet var preskriberat. Ärendena avsåg allmänfarlig vårdslöshet, bedrägeri, förskingring, misshandel, mordbrand, olaga hot, stöld och urkundsförfalskning m.m. I merparten av ärendena var polismyndigheten förundersökningsledare. – Vidare konstaterades vid inspektionen att ett flertal ärenden var antecknade som pågående i det s.k. RAR-systemet trots att de redan var avslutade.

Under inspektionen inhämtades upplysningar från biträdande utredningschefen, inspektören AA, om de bevakningsrutiner som fanns vid Näpo Gävle och om den aktuella ärendebalansen enligt följande.

Den totala ärendebalansen uppgår till ca 1 900 ärenden, varav det finns en outdelad balans om ca 500 ärenden. Det finns inte några särskilda kontrollrutiner vid utredningsavdelningen. Bevakningslistor tas fram ur RAR-systemet men det är svårt att hinna med att gå igenom dem. Förundersökningsledarna går emellertid minst en gång i månaden igenom de ärenden som är utlagda på utredningsmännen. AA kommer dock inte ihåg när den outdelade balansen gicks igenom eller om det har skett under det senaste året. Han anser sig ha ansvaret för bevakningen av ärendena. Det händer mycket sällan att något ärende delas ut till utredningsmännen från den outdelade balansen eftersom alla nyinkomna prioriterade ärenden kommer i första hand.

För ytterligare information hänvisas till JO:s protokoll fört vid inspektionen (dnr 3826-2003, protokollet finns på JO:s hemsida www.jo.se).

Dåvarande chefsjustitieombudsmannen Claes Eklundh beslutade att ta upp polismyndighetens handläggning av de 61 ärendena och vad som hade kommit fram om bevakningsrutiner m.m. till utredning i ett särskilt ärende.

Utredning

Ärendet remitterades till polismyndigheten för upplysningar och yttrande över

- orsaken till att ett stort antal ärenden vid utredningsavdelningen i Gävle hade legat lång tid utan att några åtgärder hade vidtagits i dem och
- vilka åtgärder polismyndigheten har vidtagit och/eller kommer att vidta för att komma till rätta med de långa handläggningstiderna samt för att avarbeta ärendebalansen.

Vidare anmodades polismyndigheten att redovisa sin syn på vad som hade kommit fram vid inspektionen om de bevakningsrutiner som tillämpades vid utredningsavdelningen.

Polismyndigheten kom in med ett remissvar jämte ett yttrande från utredningschefen kommissarien BB. Till remissvaret hade fogats utdrag från direktiv till en projektgrupp med uppgift att komma med förslag angående utredningsverksamheten (här utelämnade).

Kommissarien BB

Orsaken till att ett antal ärenden vid utredningsavdelningen i Gävle har legat lång tid utan att några åtgärder vidtagits i dem.

En snabb och rättssäker utredningsprocess skall enligt min mening alltid eftersträvas vid alla typer av förundersökningar. Emellertid kan det ibland vara så att den resurs av medarbetare som finns tillgängliga till att utföra denna process inte är anpassad till ärendeinflödets storlek. Jag anser att det för Näpo Gävles del handlar just om det.

När det inte finns möjligheter att utföra all den verksamhet som man har till uppgift att göra, så blir det oundvikligt så att en prioritering måste ske. Sedan denna prioritering utförts så blir det så ett antal ärenden kvar, där beslutet blir att de skall läggas i balans. Avsikten är att dessa ärenden skall åtgärdas så snart utredningssituationen medger det. Emellertid är inflödet av nya och prioriterade brott hela tiden så stort att det för närvarande är så att handläggningstiden för vissa brottstyper blir väldigt långa, jag tänker då främst på brott mot BrB 8, 9 samt 10 kap.

Vilka åtgärder Polismyndigheten har vidtagit och kommer att vidtaga för att komma till rätta med de långa handläggningstiderna samt för att avarbeta ärendebalansen.

Ett balansprojekt avseende avarbetning av bedrägerier, förskingringar och andra trolöshetsbrott genomfördes i Gävle under vintern/våren 2001. Ett liknande projekt avseende hot/våldsbrott samt tillgreppsbrott genomfördes mellan januari-maj 2003. Resultaten av dessa projekt visade på sänkta ärendebalanser inom de angivna brottstyperna.

Tre civila utredare anställdes under 2002 och ytterligare en FU-ledare på utredningsenheten tillsattes samma år.

För att kvalitetssäkra ”förstalinjens” utredningsinsatser så skapades nya tjänster i form av Stationsbefäl under våren 2003.

Närpolisledningen har kontinuerligt fört en dialog med Polismyndighetens ledning kring problemet med handläggningstider, balanser samt risken för utbrändhet bland vissa medarbetare. Som ett av resultaten av detta märks tillsättningen av en projektgrupp som skall syna Polismyndighetens hela situation vad gäller förundersökningar och hur de bedrivs. Resultatet skall redovisas under början av 2004.

Vilka synpunkter finns på bevakningsrutinerna vad gäller ärendebalans och slutredovisningar?

Förundersökningsledaren har ansvar för förundersökningen i dess helhet. Det råder inga tvivel om att en genomgång även av de förundersökningar som ej tilldelats någon handläggare skall ske med jämna mellanrum. Emellertid har det under de senaste åren varit så, att de ärenden som lagts i balans sällan fått någon handläggare i den ordinarie verksamheten. Först i balanskommissioner så har ärendena utretts. Nyinkomna ärenden har tagit i stort sett all uppmärksamhet och av förklarliga skäl så har ärendebalansgenomgången därför prioriterats ned.

Ett förslag till lokal enhetsorder för Närpolisområde Gävle kommer att tagas fram under början av 2004 för att åtgärda de bristande bevakningsrutinerna vad gäller ärendebalansen.

Polismyndigheten

Utredningschefen, kommissarie BB har yttrat sig i ärendet. Polismyndigheten delar i allt väsentligt den bedömning och de förslag till åtgärder som BB framfört i sitt yttrande (se ovan; JO:s anmärkning).

Som komplettering till BB:s yttrande önskar polismyndigheten anföra:

Det finns anledning att speciellt fästa uppmärksamheten på att Polismyndigheten under hösten 2003 tillsatte en projektgrupp, som har till uppgift att komma med förslag angående utredningsverksamheten. – – – Utredningen kommer att redovisas i månadsskiftet januari/februari 2004.

Vidare har en nyligen pensionerad polis anställts med specialinriktning på att utreda bedrägeriärenden som ligger i balans.

Den operativa chefen, kommissarie CC har under slutet av år 2003 och början av 2004 gjort en total genomgång av samtliga närpolisområdes balanser, varför vi bedömer att vi nu har ett betydligt bättre grepp om vad som ligger i balanserna.

Polismyndighetens bedömning

Polismyndigheten är medveten om de brister som justitieombudsmannen pekar på. Det är dock myndighetens uppfattning att vi bör komma tillrätta med bristerna genom de föreslagna åtgärderna. Om det visar sig att dessa åtgärder inte är tillräckliga kommer myndigheten att göra ytterligare överväganden.

Rättslig reglering

De grundläggande reglerna om förundersökning finns i 23 kap. rättegångsbalken (RB) och förundersökningskungörelsen (1947:948) FUK.

Undersökningsledaren har ansvar för förundersökningen i dess helhet. Han skall se till att utredningen bedrivs effektivt och att den enskildes rättssäkerhetsintressen tas till vara. Undersökningsledaren skall också ge dem som biträder honom behövliga direktiv för arbetet (1 a § andra stycket FUK).

En förundersökning skall bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. Finns det inte längre skäl att fullfölja en förundersökning skall den läggas ned (23 kap. 4 § andra stycket RB).

Bedömning

Till polisens uppgifter hör bl.a. att förebygga brott och andra störningar av den allmänna ordningen eller säkerheten samt att bedriva spaning och utredning i fråga om brott som hör under allmänt åtal (2 § polislagen, 1984:387). Regeringen har beträffande den brottsutredande verksamheten uttalat att det är ett grundläggande

medborgarkrav att brottsutredningar genomförs snabbt, effektivt och med hög kvalitet (prop. 2002/03:1, utgiftsområde 4, Rättsväsendet, s. 28).

Under tiden september 1999 - maj 2001 genomförde dåvarande chefsjustitieombudsmannen Claes Eklundh inspektioner vid sex olika polismyndigheter för att få en uppfattning om polisens utredningar av vardagsbrottslighet. Sedan inspektionerna avslutats fäste han Justitiedepartementets uppmärksamhet på de iakttagelser han hade gjort genom en skrivelse den 31 maj 2002 (JO 2002/03 s. 98).

I den skrivelse till Justitiedepartementet som har nämnts i det föregående gjorde Claes Eklundh bl.a. följande principiella uttalanden om polisens brottsutredande verksamhet.

En väl fungerande utredningsverksamhet har en betydande brottsförebyggande effekt och den bidrar därmed till tryggheten i samhället. Att anmälda brott utreds på ett kompetent sätt inom rimlig tid är vidare en förutsättning för att målsägandenas intressen skall kunna tillvaratas och är också av grundläggande betydelse för allmänhetens förtroende för polisen. Många människor får sin första kontakt med polisen i samband med att de utsätts för brott, t.ex. en misshandel eller ett bostads- eller bilbrott, och det sätt på vilket en brottsanmälan handläggs blir ofta bestämmande för anmälarens fortsatta syn på polisen och rättssamhället. Det ligger även i en för brott utpekad persons intresse att polisens handläggning inte drar ut på tiden.

Det är därför av största vikt att utredningsverksamheten ges tillräckliga resurser och att de enheter inom polisen som sysslar med brottsutredning är organiserade på ett ändamålsenligt sätt. Av avgörande betydelse för möjligheterna att bedriva en effektiv och rättssäker verksamhet är vidare att den personal som arbetar med brottsutredning har den utbildning och kompetens i övrigt som uppgiften kräver.

Även vid den nu aktuella inspektionen vid Näpo Gävle framkom det, som framgått, brister i utredningsverksamheten, främst att i ett mycket stort antal kriminalärenden inga utredningsåtgärder hade vidtagits under minst ett års tid. En sådan handläggning uppfyller naturligtvis inte det skyndsamhetskrav som läggs fast i 23 kap. 4 § RB. Det finns anledning att se särskilt allvarligt på de fall där de anmälda brotten föreföll ha preskriberats. Vidare framkom det vid inspektionen att det saknades både tid och utarbetade rutiner för en regelmässig bevakning av ärendena. Eftersom flera ärenden i RAR-systemet angavs vara pågående trots att de rätteligen var avslutade kan det också konstateras att det inte heller synes ha funnits fungerande rutiner för att avregistrera avslutade ärenden, vilket i sin tur leder till en missvisande statistik.

Som förklaring till de långa handläggningstiderna och bristerna i bevakningen av ärendena har i huvudsak hänvisats till personalbrist och att man har prioriterat ned genomgångar av ärendebalansen på grund av att nyinkomna ärenden i stort sett tagit all uppmärksamhet.

De brister som konstaterades vid inspektionen kan säkerligen till viss del förklaras med att utredningsavdelningen inte har haft tillräckliga personella resurser. Den omständigheten att det vid en utredningsavdelning finns en stor outdelad balans som man har svårt att arbeta ned kan självfallet också få till resultat att förundersökningsledarna känner uppgivenhet inför uppgiften och att arbetsmoralen till viss del urholkas hos både förundersökningsledare och utredare. Vidare är det naturligt-

vis viktigt att utredningspersonal i likhet med annan personal har den kunskap och erfarenhet som arbetsuppgiften kräver (jfr 3 kap. 6 a § polisförordningen, 1998:1558). Jag vill emellertid framhålla att jag i detta ärende saknar underlag för att bedöma kompetensen hos nu berörd personal.

Vissa av de brister som iaktogs vid inspektionen, t.ex. avseende bevakningsfrågorna, får antas ha sin grund i att ledningen för utredningsavdelningen inte på ett tillräckligt effektivt och kompetent sätt utarbetat väl fungerande rutiner.

Det övergripande ansvaret för verksamheten vid en utredningsavdelning vilar på avdelningens chef. Det ankommer således på denne att se till att verksamheten bedrivs lagenligt och effektivt. Till chefens arbetsuppgifter hör bl.a. att se till att ärendena fördelas mellan utredarna på ett lämpligt sätt samt att ombesörja att det finns väl fungerande prioriterings- och bevakningsrutiner. Det ankommer vidare på honom att informera närmast högre chef, om han gör den bedömningen att verksamheten, t.ex. på grund av underbemanning eller bristande kompetens hos utredningspersonalen, inte kan bedrivas på ett godtagbart sätt. Ytterst vilar enligt 6 § verksförordningen (1995:1322) (jfr 1 kap. 7 § polisförordningen) ansvaret för verksamheten vid en polismyndighet på länspolismästaren i dennes egenskap av myndighetens chef. Enligt 7 § första stycket verksförordningen ankommer det på myndighetschefen att se till att verksamheten bedrivs författningsenligt och effektivt.

Det kan sammanfattningsvis konstateras att det finns anledning att rikta allvarlig kritik mot polismyndigheten för dess sätt att bedriva utredningsverksamheten vid Näpo Gävle. Att i ett stort antal ärenden inga som helst utredningsåtgärder har vidtagits under så lång tid som det här är fråga om är självfallet helt oacceptabelt.

Som framgår av remissvaret har polismyndigheten redan vidtagit vissa åtgärder för att komma till rätta med bristerna. Jag förutsätter att myndigheten fortsätter sitt arbete med att förbättra den brottsutredande verksamheten så att myndigheten kan leva upp till kravet på att utredningar skall genomföras snabbt, effektivt och med hög kvalitet.

Till uppföljning av detta beslut önskar jag ta del av Näpo Gävles utredningsstatistik per den 31 juli 2004.

Ärendet avslutas.